

Daaruit volgt duidelijk, dat de mieren niet door hun melkvee kunnen gevoed worden. Een luis zou volgens deze tabel op zijn gunstigst 600 volwassen mieren moeten voeden, in het ongunstigste geval, d.i. na de verschijsning van het broed, ca. 10.000 eters moeten tevreden stellen. Dit geldt, volgens Goetsch voor alle onderaards levende *Lasius*-soorten. Bovendien houdt de eventuele opwerping, dat *Lasius* ver uittrekt om voedsel te halen, geen steek, want de nesten stammen uit een typisch mienterrein, waar nest naast nest lag.

Naar aanleiding van deze gegevens zouden we moeten concluderen, dat de nachtelijke tochten van *umbratus* — waarop zij, volgens Stä r c k e jacht maken op insecten, — een voornamere rol spelen in hun economisch leven, dan het beroemde melkvee.

C. Koloniestichting.

De koloniestichting van deze interessante mier werd door verschillende onderzoekers nagegaan en onderzocht. Crawley en Donisthorpe (1912) onderzochten deze voor het eerst. Stä r c k e geeft in zijn reeds genoemde *Retouches* etc. een uitvoerige beschrijving van zijn waarnemingen en proeven. In 1938 publiceerde Gösswald zijn waarnemingen, waarover Schmitz in ons Maandblad van October 1939 uitvoerig refereert.

Volgens Stä r c k e heeft de bruiloftsvlucht plaats tussen 4 en 7 uur n.m. een of tweemaal per jaar. Uitzonderlijk vindt een derde vlucht plaats op het einde van Augustus. De vlucht van *Lasius niger* en *alienus* heeft een paar weken later plaats.

Volgens Gösswald valt de bruiloftsvlucht van *umbratus* met die van haar gastheeren samen en komen de wijfjes niet voor vier uur op den grond. De vlucht zou dus volgens hem vroeger moeten geschieden.

Wat den tijd van zwermen aangaat, komen mijn waarnemingen in de Belgische Maasvallei met die van Stä r c k e overeen, alleen men ik te mogen betwijfelen of er slechts twee of drie vluchten per jaar zouden plaats vinden. Ik noteerde alleen reeds van Juli tot begin Augustus vier vluchten, nl. 24 en 25 Juli, 4 en 5 Augustus.

Op 26 Juli, tussen 9 en 10 uur v.m., zag ik verscheidene *umbratus* ♀♀ haastig rondlopen over den grooten weg van Arbree naar Bioul. Aan den linkerkant van dezen weg lag een *Lasius niger* nest, dat, gezien de vele getorende nestopeningen, groot moest zijn. Twee ongevulde *umbratus* ♀♀ zaten in afwachting houding, met zacht trillende sprietten, aan twee nestopeningen, die ongeveer 30 cm van elkaar lagen. Mijn plotselinge schaduw deed hen niet opschrikken en bracht geen verandering in de situatie. 10 Minuten later echter kwam een auto, die een plotseling einde maakte aan deze veel belovende observatie. Wat was nl. het geval? Het pas bevruchte wijfje van *Lasius umbratus* kan niet zelfstandig haar nieuwe kolonie stichten, zooals bij *Lasius niger*, de bruine wegmier en *Lasius flavus*, de gele weidemier wel het geval is. *Umbratus* valt onder de categorie van de z.g. afhankelijkstichtende mieren en is derhalve aangewezen op andere *Lasius* soorten, nl. *niger* en *alienus*. Ze zal dus een kolonie van één van deze soorten moeten binnendringen en op de een of andere wijze de adoptie bewerkstelligen. De grootste moeilijkheid voor het binnendringen is haar typische nestgeur. Om deze nu te doen verdwijnen, tracht ze zoo spoedig mogelijk na de bruiloftsvlucht een *Lasius niger*- of *alienus* werkster te bemachtigen en deze te doden. Door zich aldus „te baden” in het bloed van deze werkster — soms zelf van meerdere — neemt ze den typischen nestgeur over.

Crawley, Donisthorpe en Stä r c k e vermelden deze waarneming en aan het feit zelf valt niet meer te twijfelen. Uiterst vreemd is het daarom, dat Gösswald, die na deze onderzoekers publiceert, zegt, dat de betekenis van dit feit raadselachtig is, ofschoon er volgens hem ook geen twijfel bestaat, dat de eerste manoeuvre na afloop van de huwelijksreis het vangen van een *Lasius niger* werkster is.

Dank zij den aldus verkregen nestgeur, weten de *umbratus* ♀♀ het vreemde nest binnen te dringen en deze, voor de werksters van het nest zoo bekende geur schijnt haar voldoende te beschermen in de smalle gangen. In

de kamers echter worden ze meestal fel aangevallen en vele eindigen hier reeds hun poging tot binnendringen. Sommige echter weten onmiddellijk in de larvenkamers door te dringen en dan is volgens Stä r c k e hun poging gelukt.

Hier stooten we weer op verschillende meeningen van de diverse waarnemers. Volgens Crawley is de adoptie alleen mogelijk in niet te sterke, moerlooze kolonies. Stä r c k e daarentegen meent, dat het juist andersom is: hoe meer larven, des te meer kans van slagen. Vandaar ook, dat volgens hem de bruiloftsvlucht van *umbratus* twee weken voor die van *niger* valt. Immers in dit laatste geval treft de *umbratus* ♀ bij haar binnendringen een zeer groot aantal werksterlarven in de nesten van de gastheeren aan en tevens een groote hoeveelheid wijfjes- en mannetjescocons, die een sterk beschermende reuk uitscheiden, ten gunste van de indringster. (Voor ons is die reuk onmerkbaar!)

Gösswald daarentegen plaatst de bruiloftsvlucht van beide soorten gelijktijdig en volgens hem geschiedt de intocht van *umbratus* zonder veel moeilijkheden en wordt de ♀ reeds spoedig gevoerd en belikt, de bekende uitingen van mieren-sympathie. Ook Stä r c k e verhaalt in één van zijn verslagen van adoptieproeven, dat de *Lasius umbratus* ♀ na een korten aanval spoedig met rust gelaten wordt en den volgende morgen reeds geadopteerd was. We moeten echter opmerken, dat hier sprake was van een moerlooze kolonie met 20 werksters en 100 cocons.

Keeren we echter terug met Stä r c k e naar het *umbratus*-wijfje bovenop den larvenhoop. IJverig besnuffelt ze de larven, neemt hen tusschen de kaken en wijkt niet meer van haar standplaats, terwijl ze ondertusschen steeds gereed blijft ten aanval. Ze is nu ook oogenblikkelijk gekalmeerd en schijnt zeker te zijn van haar succes. „Lc nuage de parfum”, zegt Stä r c k e, „qu'exhalent les larves, l'enveloppe d'un manteau invisible, plus protectif qu'une cuirasse”.

Tot zoover Dr. Stä r c k e.

Langzamerhand nemen de vijandelijkheden af en er vormt zich reeds een kleine kring van *niger*- of *alienus* werksters, die onze indringster belikken, liefkozen en voeden. Het aantal „overloopers” wordt steeds grooter en tenslotte verwaarlozen de werksters hun oorspronkelijke stammoeder steeds meer en meer en weigeren haar ieder voedsel. Ze wordt als het ware buiten de „gemeenschap” gesloten en spoedig gaat ze tengronde. Ja zelfs, bij een eventueel gevecht tusschen de nieuwe indringster en de oude koningin, vallen de werksters de laatste aan en mishandelen haar.

Het is wel opvallend, hoe de afhankelijkheid van de werksters zoo volkomen omslaat ten gunste van *umbratus*. Ze schijnt dus niet alleen op actieve wijze — door streelen en liefkozen — maar ook (misschien vooral) door haar geur de sympathie van het nieuwe mierenvolk te winnen. Meent Wheeler niet, dat de adoptie van *umbratus* vergemakkelijkt wordt door het bezit van bepaalde eigenschappen, zooals bijvoorbeeld trichomen en exsudaatorganen, zooals we die ook van de z.g. *symphilen* kennen?

Maastricht, Jan. '45.

¹⁾ Al de verzamelde exemplaren van *L. umbratus*, *mixtus* en *affinis* (= *L. umbratus* var. *nuda* Bondr.?, Stä r c k e 1944) in de Belgische Maasvallei, zijn door een noodlottig ongeval verloren gegaan.

VOGELWAARNEMINGEN IN 1944

door M. Mommers.

Door verschillende omstandigheden werd het aantal keeren, dat ik er in het afgelopen jaar op uitrok om „onze gevederde vrienden” in de vrije natuur waar te nemen, sterk beperkt. Allereerst spreken de schoenen een woordje mee. Ze vroegen aldoor maar om gespaard te worden, met welk verzoek je, als je eenmaal buiten bent, alleen tot je eigen nadeel rekening kunt houden. In de tweede plaats was er je maag, die bij je thuiskomst lang niet dat kreeg, waarop hij — terecht — aanspraak meende te mogen maken en je dan in zijn onvoldaanheid over de gang van zaken een onbehaaglijk gevoel bezorgde, dat

tevens een waarschuwing inhield voor den volgenden keer. En ten slotte was er de gebrekkige of zelfs ontbrekende vervoergelegenheid, die oorzaak was, dat er van zomer- of herfstuitstapjes al heel weinig terecht kwam. Zoo bepaalden zich mijn tochtjes in hoofdzaak tot min of meer regelmatige bezoeken in 't voorjaar aan de ijsbaan bij den Heugemerweg en de plassen in de Maasweiden te Oost-Eijsden. Ook vroeger had ik deze plaatsen al vaker bezocht, vooral in de trektijden, om met onze eenden en steltloopers wat nader kennis te maken. Beide plaatsen bieden daartoe in de buurt van Maastricht wel de beste gelegenheid; ze liggen in vogelvlucht een 4 km van elkaar en het heeft er allen schijn van, dat althans een deel van de „moeras- en watervogels”, die op den trek in deze buurt blijven pleisteren, zoowel de eene als de andere plaats bezoekt.

In vroeger jaren bezat de „eendenvijver” te Maastricht een vrij aardige collectie eendjes. Je kon daar van vlakbij de diertjes bekijken en in hun gedragingen gadeslaan. Zoo kon je op dien vijver geregeld behalve eenige wilde eenden ook: kuifeenden, smienten, pijlstaarten, winter-talinkjes en mogelijk nog meer zien. Men onderschatte de waarde van zoo'n kleine collectie voor den ernstigen liefhebber niet. Je had er gelegenheid eenige soorten „goed” te leeren kennen, hetgeen een steun gaf bij verdere waarnemingen; je zag de mannetjes ook eens in hun zomerkleed, iets waar we hier in de vrije natuur zoo uiterst zelden de kans toe krijgen. Zooals bekend mag heeten, beginnen de mannetjes omstreeks Juni een pakje aan te trekken, waarin ze erg veel op hun wijfje gelijken: hun zomerkleed. Ze dragen het tot omstreeks Sept.-October, dus gedurende den tijd, dat de vrouwtjes zich wijden aan nestbouw, uitbroeden der eieren en grootbrengen der jongen, van al welke familieaangelegenheden de heeren zich niet verwaardigen, ook maar eenige notitie te nemen.

Hier in 't Zuiden krijgen we de meeste eenden alleen op voor- of najaarstrek en in den winter te zien. De mannetjes zijn dan in hun pracht- of bruiloftskleed gestoken, een zeer gelukkige bijkomstigheid, die ons helpt ze vrij gemakkelijk met hun juiste naam aan te spreken.

Dr. Eykman (die ons o.a. ook 't prachtige determineerboek voor de Nederl. zoogdieren bezorgde) heeft een determineerlijst voor ganzen, zwanen en eenden samengesteld, in hoofdzaak gebaseerd op vormen en afmetingen van den snavel. Wie een vogel in (of misschien juist bij) de hand heeft, is met deze uitstekende tabel in een oogenblik klaar. Buiten in 't veld heeft men uit den aard der zaak aan een dergelijke tabel al heel weinig. Daar komt men verder met „Veldkenmerken van steltloopers, zwanen, ganzen en eenden” door L. Tinbergen, een boekje met vele duidelijke pentekeningen, uitgegeven door de Ned. Jeugdbond voor Natuurstudie. Schrijver baseert zich voor de onderscheiding der soorten in hoofdzaak op de vleugeltekening; en wel het vliegbeeld.

In den loop der laatste jaren heb ik heel wat eenden aan de Maasplassen te Oost en aan de ijsbaan kunnen waarnemen. Ook op de Maas zelf kan men er (vooral bij strenge koude) aardig wat te zien krijgen. Men sla er de Avifauna van Hens maar eens op na en wie er lust toe mocht gevoelen, het artikel, dat ik destijds schreef over de vogels in den strengen winter van '28 op '29.

Een der eerste soorten, waarmee ik in Oost kenins maakte, was de brilduiker. Ik had deze eend trouwens vroeger reeds enkele keeren op de Maas gezien. Voor een eerste kennismaking is ze als het ware aangewezen. Niet alleen is het mannetje één onzer mooiste eenden, (welke is eigenlijk mooi?) doch zij is tevens een vertegenwoordigster uit een andere groep, dan die, waartoe de eend, die wij allen kennen, nl. de gewone wilde eend, behoort. Men is nl. gewoon de eenden in twee groepen (juister gezegd twee onderfamilies) in te deelen: zwemeenden en duikeenden, een indeeling, die, zooals zal blijken, heel natuurlijk is.

Zwemeenden halen — net als zwanen en ganzen dat doen — hun voedsel van den bodem op. Ze gaan daarbij „op den kop staan”, 't achterreind van 't lichaam met den staart steekt dan loodrecht boven 't water uit. Door deze wijze van voedselzoeken zijn ze aangewezen op tamelijk ondiep water. Dat ze een langen hals hebben kan daarbij niet anders dan een voordeel zijn.

Duikeenden duiken naar voedsel — alleen in ondiep water doen ze noodgedwongen als de zwemeenden — gaan daarbij tot 3—4 meter loodrecht naar beneden en weer even recht naar boven, komen dus op dezelfde plaats weer aan de oppervlakte. Het voedsel schijnen ze daarbij onder water door te slikken; althans Naumann zegt uitdrukkelijk, dat hij duikeenden nooit iets naar boven zag brengen en daar doorzeven, zooals men dat bij de gewone eend zoo dikwijls kan waarnemen. Ze zijn dus in staat ook in dieper water den kost te vinden en geven daaraan zelfs de voorkeur. Dat haar hals vrij kort is, is dus geen bezwaar. In verband met dit duiken staat ook de inplanting der pooten, die zeer ver naar achteren geplaatst zijn — zooals trouwens bij de meeste goede duikers. De dieren maken naardoor op 't land een zeer onbeholpen indruk, en zien er tevens door haar meer gedrongen lichaamsbouw, dikkeren kop en korteren hals plomper uit dan de zwemeenden. Ook liggen ze dieper in het water.

Zoowel bij zwem- als bij duikeenden vormen de buitenvlaggen der 8 of 9 armpennen een veld, dat in kleur sterk afsteekt bij de rest van den vleugel en bekend staat onder den naam van spiegel. Bij de meeste zwemeenden is die spiegel paars of groen met iriserende metaalglans, bij de meeste duikenden daarentegen wit, sterk afstekend bij de donkere omgeving. Heinroth vat zoowel de metaalglanzende als de helderwitte spiegel op als een leidstar (ik durf niet schrijven leidster) bij het vliegen in schemerlicht. Van dien spiegel, die voor de soortbepaling vooral van de wijfjes van zoo'n groot gewicht is, is intusschen bij zwemmende eenden vaak weinig of niets te zien, daar hij dan bedekt is door de groote zijveeren (draagveeren). 't Is dus zaak er op te letten, zoodra de vogels op de wicken gaan.

Om nu op onzen brilduiker terug te komen. Het mannetje in prachtkleur is reeds op grooten afstand te kennen aan den bril, dien hij draagt in den vorm van twee groote, ronde witte vlekken tusschen snavel en oog. Fel steken ze af tegen het groen-glanzende zwart van den opvallend dikken kop. Zwart zijn ook nog rug, staart en buitenste vleugelhelft. Onderkant, flanken en hals lichten in zooveel zuiver wit daartegen op, als bij geen enkele andere eend. Ook in de vlucht is het mannetje makkelijk te herkennen. Hebben de meeste duikeenden over de volle lengte van den uitgespreiden vleugel een witten of althans een lichten band (gevormd door spiegel en het witgekleurde deel der groote slagpennen), de brilduiker heeft op zijn zwarte vleugels een groote vierkante, witte vlek. Alleen de groote en middelste zaagbek hebben dat ook ongeveer zoo. Het wijfje dat, zooals bij alle eenden, ganzen en zwanen aanmerkelijk kleiner is dan het mannetje, moet zich vergenoegen met een veel eenvoudiger kleed. Haar bruine kop is door een wit halsringetje gescheiden van den in hoofdzaak grijzen rest van 't lichaam.

De naam brilduiker is eigenlijk slechts voor de helft goed. In ornithologischen zin behoort geen enkele eend tot de „duikers”, d.w.z. de groep vogels, waartoe o.a. fuit en dodaars behooren. 't Vermoeden ligt dan ook voor de hand, dat hij mettertijd door de onlangs ingestelde commissie voor een naamlijst der Nederlandsche vogels onder de loupe zal worden genomen.

Op 1 April van dit jaar was ik in gezelschap van enkele kennissen te Oost. Er lagen toen op en bij de plassen aan de Oostzijde van de Maas een 200-tal eenden. Verreweg 't grootste deel werd gevormd door pijlstaarten en smienten (pijlstaarten wel 't meest). Verder waren er: wilde eend ± 20 ; slobbeend ± 16 ; wintertaling 4; kuifeend 2; tafeleend 1.

Zooals men ziet een 7-tal soorten.

De eerste indruk, die men op een afstand kreeg, was, dat er groote, witwollen vlokken op den plas en het er naast gelegen weiland waren uitgestrooid. Door denijker bleek, dat die vlokken de sneeuw Witte halzen en borsten van de pijlstaarten waren. Ook overigens maken deze eenden een zeer lichten indruk. Het mannetje in prachtkleed is al héél makkelijk te kennen: zeer langen, zwaanachtigen hals, sterk verlengde spits toeloonende middelste staartveeren, chocoladebruinen kop en hals, langs weerszijden van den hals een witte streep, die uitloopt in de witte onderzijde, de bovenkant in hoofdzaak grijs.

Ook de hagelwitte borsten van de slobbeenden vallen erg op en maken de dieren reeds op grooten afstand kenbaar. Van meer dichtbij kunnen we een bonte kleurenmengeling bewonderen: groenen kop en bovenhals, roodbruine flanken, zwarten rug, witte borst en schouders, grijze vleugels. Werkelijk onze bontst gekleurde eend en vrijwel de eenige, die in de vlucht aan haar langen en opvallend breeden snavel te herkennen is. Die snavel is zoo zacht, dat hij zich bij opgezette exemplaren min of meer vervormt.

Komen we nu dichterbij, dan gaat de heele troep op de wicken en nu zorgen de smienten er voor, dat we onmiddellijk weten, dat ook zij van de partij zijn. Boven alle andere geluiden klinkt duidelijk hun gestadig geroep „wibwii, wibwii, wiiwii”. In mijn ooren heeft het eenige overeenkomst met den „hiluw-hieuw”-roep van het steenuiltje. Geen enkele eend maakt een geluid, dat er ook maar even op lijkt, zoodat het een onfeilbaar middel is, om de identiteit van de roepers vast te stellen.

Daarbij helpt ons ook nog het feit, dat ze in de rij opvallend dicht bij elkaar vliegen. Ook bij deze soort worden wij weer getroffen door de mooie kleurschakering: vosbruinen kop met witgele kruinstreep, rose borst, groenen spiegel, afgezet met een spierwitten rand aan de rompzijde en een groote, witte vlek op den voorvleugel. Schitterend is het gezicht als slobjes of smienten uit de hoogte neerdalend, naar je toestrijken.

Over de gewone wilde eend kunnen we kort zijn. Ieder kent ze, de stammoeder van onze tamme eend, als jacht-trofee zoo vaak opgezet en door schilders uitgeteeld. Steeds weer beschouwen we in bewondering haar prachtvol vederkleed, vooral dat van 't mannetje met zijn glasgroene kop, door een witten halsring gescheiden van de warm kastanjebruine borst, bruinen rug en zijstrepen, zoo wel harmonieërend met het teere grijs van den romp.

Opvallend is in alle kleeden en zoowel bij mannetje als wijfje de, alnaar het licht er opvalt, metaalachtig groene of violetglanzende, voor en achter in zwart en wit gevatte spiegel. Door den snellen vleugelslag gaat hun vliegen vergezeld van een duidelijk geruisch „wich, wich, wich”, waaraan de soort ook nog in het donker te herkennen is.

Het wintertalinkje is ons kleinste eendje, al is het verschil met het zomertalinkje enkele centimeters. Daardoor zijn de wijfjes van beide soorten in 't veld niet zoo makkelijk uit elkaar te houden. 't Meeste houvast heeft men daarbij nog aan den spiegel. De mannetjes in prachtkleed zijn echter onmogelijk met elkaar te verwisselen. Het wintertalinkje heeft dan een donker roodbruinen kop en hals met een breed, in wit gevat groen veld aan weerszijden van den kop. Wie meenen mocht, dat deze groene velden in hun lichte omlijsting ook nog op behoorlijken afstand zullen opvallen, vergist zich. Heel anders bij het zomertalinkje. Dit heeft in 't prachtkleed kop en hals geelbruin met aan weerszijden een witte „wenkbrauwstreep”, boven 't oog zeer breed beginnend en smal uitlopend in den nek. Op grooten afstand zijn die strepen nog duidelijk te onderscheiden.

Kuifeendjes zijn evenmin met andere soorten te verwisselen. Het van het achterhoofd afhingende kuifje is soms niet, doch gewoonlijk wel duidelijk waar te nemen. Flanken en onderkant zijn wit, overigens is alles zwart met meer of minder duidelijke paarsgroenen glans.

De tafeleend, die slechts in één mannelijk exemplaar vertegenwoordigd was, dat zich heel alleen ophield in een afzonderlijk gelegen plas, was spoedig herkend aan den bruinen kop, zwarte borst en grijzen romp.

Bij dezelfde gelegenheid merkten we ook nog 2 oeverloopers op, vogeltjes van zanglijstergroote, die de gewoonte hebben op kwikstaartjesmanier met het lichaam te wippen. Hun gang is meer trippelend dan loopend. In snelle vlucht strijken ze dicht over 't water heen, onderbreken daarbij telkens even hun vleugelslag en toonen ons dan op de schuin omlaag gehouden wickjes een duidelijk witte lengtestreep. Hun geluid is een hoog en dun fluitend „tithidi”.

Nog een eindje verder drevén we een drietal watersnippen op. De vluchtelingen verrieden spoedig, wie ze waren. Schrikt ge een watersnip op, dan schiet ze onder 't roepen van een heesch „ätsch” in bliksemsnelle zigzaglijn laag over den grond voort, daarbij de sikkelvormige

vleugels evenwijdig aan 't lichaam houdend. Ze valt spoedig weer neer of gaat hoog de lucht in om in de verte te verdwijnen.

Bij een bezoek 10 dagen later, dus op 11 April was er van de talrijke eendengasten niet veel meer te zien. Alleen een 20-tal smienten en enkele zomertalingen. Die zomertalingen vliegen veel onstuimiger en met meer plotselinge zwenkingen, dan de smienten. Toch is hun vlucht absoluut geluidloos. Wel hoort ge herhaaldelijk hun bekende geroep „knek knek”. De witte wenkbrauwstreep is toch wel een uitstekend veldkenmerk. Zelfs als de dieren met den rug naar je toe zitten zijn die strepen aan achterhoofd of hals nog duidelijk waar te nemen. De 2 oeverloopers waren ook weer present. Waren het dezelfde, die we er 10 dagen eerder gezien hebben? Hoorden ze reeds bij elkaar? 't Broeden is in deze streek nog niet vastgesteld en in overig Nederland zelden.

De kleinere vogeltjes, die zich in de buurt ophielden (grauwe gors, gele- en witte kwik, roodborstapuit, kneu, graspieper, enz.) zullen we maar stilzwijgend voorbijgaan. Straks zullen we nog even terugkomen op een ander vogeltje, dat we er aantreffen (niet enkel bij deze gelegenheid) n.l. het witgatje.

Op 24 April bezocht ik de ijsbaan aan den Heugemerweg. Ook daar kan men in den trektijd heel wat „wateren moerasvogels” te zien krijgen. Dezen dag had ze evenwel geen druk bezoek. Ik zag er naast enkele gewone wilde eenden, 2 pijlstaarten (♂ en ♀); 2 wintertalinkjes; 1 watersnip.

8 Mei leverde meer op. Waarschijnlijk heeft het koudere weer in de voorafgaande dagen daartoe bijgedragen (in den nacht van 8 op 9 Mei voor 't zelfs tamelijk). De waterstand was intusschen al heel wat lager geworden.

De bezoekers waren nu: 9 tureluurs en ongeveer evenveel groenpootruiters; 4 boschruiters; 2 zomertalingen (♂ ♂); 1 wilde eend (♂); 2 oeverloopers.

't Lukt natuurlijk niet de tureluurs hier zoo dicht te naderen als we daartoe op de broedplaatsen gelegenheid hebben en waar we ons van nabij kunnen verlustigen in de fijne teekening van hun vederkleed en de prachtig roode kleur van hun hoge, elegante stelpootjes. De diertjes zijn nu trouwens in hun winterkleed en dit is heel wat eenvoudiger dan het zomerpakje. Zoodra ze opvliegen maken ze zich kenbaar door hun spitse vleugels met breede, witte baan langs den achterrand en achter den staart uitstekende pooten.

Ook de elegante groenpoot verraadt zich spoedig in zijn onstuimige vlucht; scherp steekt zijn wit lichaam af tegen de zeer donkere, spitse en smalle vleugels. Om alle onzekerheid weg te nemen, laat hij bovendien vaak genoeg zijn helderen fluitroep hooren: een gelijkmatig beklemtoond „djù djù djù”. Zelden zal het lukken de vogels zoo nabij te komen, dat men zien kan, dat de lange snavel ietwat omhoog gebogen is. Ook de vuilgroene kleur der pooten (waaraan hij zijn naam ontleent), is niet in 't oog vallend. Veel meer treft ons telkens zijn grootte en zijn lichtkleurig vederkleed.

Boschruiter en witgatje lijken veel op elkaar. De boschruiter is iets kleiner; hij heeft ongeveer de grootte van een zanglijster, het witgatje van den merel. Beide vogels maken in de vlucht een donkeren indruk (het witgatje een zéér donkeren); alleen de stuit en de onderkant van het lichaam zijn wit. Hun gedragingen en geluiden verschillen echter zooveel, dat iemand, die beide vogels in de vrije natuur heeft kunnen waarnemen, ze wel uit elkaar weet te houden. 't Witgatje is eenzellig. Gewoonlijk ziet men slechts één exemplaar tegelijk. (zie Hens' Avifauna). Het boschruitertje daarentegen houdt van gezelligheid, is ook bij lange na niet zoo schuw. Het houdt er van, tot aan de borst in het ondiepe water te loopen. Zijn roep, die 't vaak laat hooren, is een scherpe „giff, giff, giff” (alles op dezelfde toonhoogte); die van 't witgatje is een meer welluidende fluittoon, een in hoogte stijgend „dlü-ih-ih-ih-ih”.

Op 19 Mei bleek de ijsbaan al voor een gedeelte droog te liggen. Ze had toen bezoek van: 2 paren wilde eend; 3 wintertalingen; 1 groenpootruiter; 1 kleine pluvier; 1 kempennetje.

Dit laatste diertje bleek een letsel te hebben aan den rechterpoot. Mogelijk was het daardoor nog zoo laat hier.

Wat 'n gracieus beestje met z'n mooie, rose-gele stelt-beentjes! Hoe prachtig staat hem zijn pakje met de zwarte rugveeren met breede, lichte zoomen. Geluid wil het niet laten hooren. Zijn traditie getrouw houdt het zich ook hier volmaakt stom.

30 Mei trok ik voor 't laatst naar Oost. Veel kreeg ik er niet te zien: 1 kleine plevier en 2 Kieviten.

Kneutjes zijn druk bezig hun deel op te eischen van het koolzaad, dat op den hoogen Maasoever in vrucht staat. In hetzelfde veld zingt de boschrietzanger zijn hoogste lied.

Op den terugweg strijk ik niets vermoedend, met mijn voet tegen een in een dichten graspol op haar eieren zittend patrijsje. Met heftig vleugelgeklapper schiet de doodelijk verschrikte vogel weg en laat het nestje met de 17 egaal olijfbuine eitjes ter bewondering achter.

Op 31 Mei breng ik mijn laatste bezoek aan de ijsbaan. Geen enkele moeras- of watervogel is er meer te bekenen. Alle zijn vertrokken naar hun beter lijkende oorden, de noordelijker gelegen broedplaatsen. 't Is voor hen op de ijsbaan nu trouwens niet meer „je ware”. Ze ligt bijna geheel droog en is over groote plekken begroeid met mannagras, waterweegbree, egelboterbloem, waterbies, enz. Het kleinere grut — gele en witte kwikjes, graspiepers, paapjes en roodborsttapuiten en andere — zijn gebleven, evenals... de koekeek. Hij trok niet weg. Waarom zou hij ook? Pleegouders voor zijn kinderen zal hij hier zeker wel weten te vinden. En evenals we dat deden voor de trekkers naar het Noorden wenschen we ook hem en zijn kroost het beste toe. Een volgend jaar zien we hen alle hier gaarne weer terug.

AANWINSTEN 1944,

Natuurhistorisch Museum, Maastricht.

Bibliotheek:

Behalve door ruil en aankoop werd de boekerij verrijkt met boeken, tijdschriftnummers en overdrukken, ten geschenke ontvangen van Rector Jos. Cremers, Canne; G. H. Waage, Maastricht; J. van Boven, Venlo en Dr. A. de Wever, Nuth.

Platen, photo's, kaarten en bidprentjes (Casimir Ubaghs, pater dr. E. Wasmann S.J. en J. de Bosquet) werden geschenken door R. von den Busch, Valkenburg; Rector Jos. Cremers, Canne; en dr. A. de Wever, Nuth.

Herbarium:

Door schenking:

- van: dr. S. J. Dijkstra, Heerlen: *Gagea lutea* (Wylré);
- Mej. F. Grégoire, Maastricht: *Paris quadrifolia* met 3 bladeren, (Houthem);
- Br. Maurentius, Maastricht: *Rumex pulcher* en *Tunica prolifera*;
- Dr. A. de Wever, Nuth: collectie kolven van verschillende maïssoorten;
- C. Nadaud: geprepareerde tondelzwam, kolokwint-appel.

Museum:

Zoologie:

Door schenking:

- van: Rector Jos. Cremers, Canne: eenige spitsmuizen; de heeren Timmers, Schimmert: door zwarte ratten doorgeknaagde looden buis;
- dr. G. Panhuysen, Maastricht: kneu ♂;
- Rector Jos. Cremers, Canne: ekster;
- Mej. W. van de Mijl Dekker, Maastricht: ijsvogel;
- L. Grégoire, Maastricht: groenvink en lijsterei;
- Ed. Schoenmakers, Amby: 2 grondels uit de Maas;
- P. Marquet, Maastricht: zoetwaterkreeft uit de Maas;
- Mej. de Vries, St. Pieter: zoetwaterkreeft uit de Maas;

S. Parren, Roermond: 5-tal microscopische praeparaten van lagere dieren met vergr. teekeningen;

G. L. van Eyndhoven, Haarlem: 4 praeparaten van vleermuizenparasieten;

Ed. Schoenmakers, Amby: zoetwaterlamellibranchiaten en gastropoden uit de Maas, waaronder: *Spaerium rivicola*, *Sph. solidum* en een 8-tal *Pisidium*soorten.

Ed. Schoenmakers, Amby: idem uit de Jeker, waaronder verschillende exemplaren van *Avenionia bourguignati*;

Ed. Schoenmakers, Amby: 1 ex. *Helicogona lapicida*, Bemelen.

In bruikleen:

van: de Gem. H.B.S., Maastricht: een Zeearend (1878) Vaeshartelt.

Entomologie:

Door schenking of ruil:

- van: J. Maessen, Maastricht: hymenopteren;
- Rector Jos. Cremers, Canne: hymenopteren;
- Ed. Schoenmakers, Amby: wespen, bijen;
- Br. Christoforus, Maastricht: wespen;
- R. Cobben, Roermond: wantsen;
- Mr. C. Brouerius van Nidek, Haren: 17 kevers;
- J. van Boven, Roermond: mieren.

Door aankoop:

van: E. Nijst, Maastricht: 3 mierennesten met kolonies van *Lasius niger* en *Formica pratensis*.

Geologie:

Door schenking:

- van: Ir. J. van Doormaal S.V.D.: lössfossielen, Caberg;
- Directie Russel Tiglia, Tegelen: fossielen uit de Tegeler klei;
- Prof. dr. Asselberghs, Leuven: dubletten uit de collectie van wijlen Casimir Ubaghs;
- dr. A. de Wever, Nuth: hout uit de bruinkool; fossielen uit Cerithienklei, Beek; fossielen uit het oligoceen van de schacht van Staatsmijn Emma;
- Directie Belvédère: fossielen uit de löss (paard en neushoorn);
- Dr. J. G. Y. de Jong, Heerlen: fossielen uit Kunrade; oöliithen uit Brunssum;
- Ed. Schoenmakers, Amby: fossielen uit de Tegeler klei, waaronder: atlas van *Castor fiber*, dijbeen van *Desmana teguliensis*, schouderblad van *Cervus teguliensis* en onderkaak van *Trogontherium bovisvilletti*;
- Ir. J. van Doormaal S.V.D. en Mej. Dr. W. van de Geyn: lamellibranchiaten en gastropoden uit de löss, Sittard;
- E. Nijst, Maastricht: Vola uit het Maastr. krijt.

Lichtbeelden en film:

Door schenkingen:

- van: Pater van Hest: een vogelfilm.
- Ir. D. C. van Schaik, Heer: 12 lantaarnplaatjes over Z.-Limb. Landschappen;
- Mr. H. H. Kortebos, Maastricht: 25 lantaarnplaatjes over paddenstoelen.